

УДК 342.5(477)

ПЕДАК С.В.

ХАРАКТЕРИСТИКА ОКРЕМИХ ЕЛЕМЕНТІВ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ДЕРЖАВНОГО ВИКОНАВЦЯ ЯК СУБ'ЄКТА ВИДАННЯ РІШЕНЬ, ВЧИНЕННЯ ДІЙ І ДОПУЩЕННЯ БЕЗДІЯЛЬНОСТІ, ЩО ПІДЛЯГАЮТЬ ОСКАРЖЕННЮ

У статті на основі аналізу наукових поглядів вчених та чинного законодавства України доведено, що правосуб'єктність державного виконавця як суб'єкта ухвалення рішень, вчинення дій та допущення бездіяльності виступає не лише як окрема складова його адміністративно-правового статусу, а як й умова, за якої він може бути наділений таким статусом. Надано авторське бачення щодо тлумачення поняття адміністративно-правового статусу державного виконавця як суб'єкта видання рішень, вчинення дій і допущення бездіяльності, що підлягають оскарженню.

Ключові слова: адміністративно-правовий статус, правоздатність, дієздатність, деліктоздатність, правосуб'єктність.

В статті на основі аналізу наукових поглядів учених та діючого законодавства України доказано, що правосуб'єктність государственного исполнителя как субъекта принятия решений, совершения действий и допущения бездеятельности выступает и как отдельная составляющая его административно-правового статуса, и как условие, при наличии которого он может быть наделен таким статусом. Предоставлено авторское видение относительно толкования понятия административно-правового статуса государственного исполнителя как субъекта издания решений, совершения действий и допущения бездеятельности, подлежащих обжалованию.

Ключевые слова: административно-правовой статус, правоспособность, дееспособность, деликтоспособность, правосубъектность.

The article, based on an analysis of scientific views of scholars and laws of Ukraine, proved that legal state performer as the subject of decision-making, actions and inaction assumptions and acts as a separate component of its administrative and legal status and a condition for which it may be given this status. Courtesy of the author's vision, on the interpretation of the term "administrative and legal status of the bailiff as the subject of publication decisions, actions and inaction of assumptions that are subject to appeal.

Key words: administrative and legal status, capacity, capacity, personality.

Вступ. Правовий статус особи конкретизує та деталізує її соціальний статус. При цьому можна стверджувати, що позначення того, що статус державного виконавця є не просто правовим, а адміністративно-правовим, вказує на те, що він закріплений і деталізований на рівні норм адміністративного права. А тому під адміністративно-правовим статусом державного виконавця як суб'єкта видання рішень, вчинення дій і допущення бездіяльності, що підлягають оскарженню, здається можливим розуміти закріплену та деталізовану в нормах адміністративного права сукупність елементів, що вказують на місце й призначення державного виконавця в системі суб'єктів правовідносин, що виникають під час оскарження його рішень дій та бездіяльності в рамках здійснення процедури виконавчого провадження. Особливу значимість адміністративно-правового статусу будь-якого суб'єкта мають такі його структурні елементи, як правоздатність, дієздатність і деліктоздатність, що в своїй сукупності складають таку юридичну категорію, як правосуб'єктність.

Стан дослідження. Дослідженню окремих елементів адміністративно-правового статусу державного виконавця присвячували увагу такі вчені, як О.М. Бандурка, А.М. Авторгов, М.С. Шаренко, А.М. Колодій, В.В. Копейчиков, С.Л. Лисенков, М.Н. Марченко, Л.М. Давиденко, О.І. Кульчицька, О.О. Реєнт, О.В. Зайчук, О.Л. Копиленко, В.С. Ковальський, О.М. Пастернак та інші. Однак недостатньо уваги було приділено правосуб'єктності як важливому елементу адміністративно-правового статусу державного виконавця як суб'єкта видання рішень, вчинення дій і допущення бездіяльності, що підлягають оскарженню.

Постановка завдання. Мета статті – розглянути правосуб'єктність як важливий елемент адміністративно-правового статусу державного виконавця як суб'єкта видання рішень, вчинення дій і допущення бездіяльності, що підлягають оскарженню.

Результати дослідження. Учені наголошують на тому, що правосуб'єктність дуже тісно пов'язана з правовим статусом, оскільки вона концентрує в собі ті юридично значущі ознаки та характеристики, що перетворюють конкретного реального суб'єкта на носія певного правового статусу [1, с. 141]. Як зауважує авторський колектив шеститомної юридичної енциклопедії, правосуб'єктність представляє собою здатність фізичної й юридичної особи у встановленому порядку бути суб'єктами права, тобто носіями суб'єктивних прав та юридичних обов'язків [2, с. 50]. У цьому контексті варто відмітити той факт, що деякі науковці звертають увагу на те, що в адміністративному праві, як і в низці інших самостійних галузей права, правосуб'єктність має свої особливості. Як приклад зазначається, що якщо в цивільному праві правосуб'єктність є загальною для всіх суб'єктів, то в адміністративному праві можна говорити не про загальну, а про спеціальну правосуб'єктність, яка є загальною лише за своїми вихідними елементами та характеризує специфіку суб'єктів права [3, с. 65]. Із аналізу вищенаведених положень бачимо, що правосуб'єктність може визнаватися за індивідуальними та колективними суб'єктами. У зв'язку із тим, що в нашому випадку мова йде про адміністративно-правовий статус державного виконавця, варто відмітити те, що він у межах такого статусу наділяється індивідуальною правосуб'єктністю. При цьому розрізняють такі види індивідуальної правосуб'єктності: загальна – здатність особи бути учасником правових відносин взагалі; галузева – здатність особи бути учасником відносин, які регулюються нормами тієї чи іншої галузі права; спеціальна – здатність суб'єкта бути учасником певного кола правовідносин у межах відповідної галузі права. Також варто підкреслити те, що в галузях права, які регулюють владні відносини, спеціальна правосуб'єктність має свої різновиди: активна, якою наділені носії владних повноважень; пасивна, яка надана підпорядкованим суб'єктам [2, с. 50]. Можна стверджувати, що державний виконавець наділений всіма названими вище видами правосуб'єктності, але в зв'язку із тим, що в представленому науковому дослідженні мова йде про його адміністративно-правовий статус, доречно в рамках такого статусу розглядати його спеціальну правосуб'єктність, що характеризує його як суб'єкта правовідносин, що виникають у межах адміністративного права. Таким чином, важливим елементом і передумовою набуття адміністративно-правового статусу державного виконавця є його спеціальна правосуб'єктність, що включає в себе такі складові як правоздатність, дієздатність і деліктоздатність. Коротко охарактеризуємо вищенаведені структурні елементи правосуб'єктності державного виконавця.

Так, з'ясовуючи сутність правового статусу платника податків на додану вартість в Україні, М.С. Шаренко дійшов висновку стосовно того, що головним змістом правоздатності фізичних осіб є не реальні права учасників правовідносин, а принципова можливість їх мати. Правоздатність людини невід'ємна від її особистості, її неможливо відібрати, скасувати або скоротити, вона не залежить від професії, статі, віку, національності, майнового стану й інших життєвих обставин; вона не може нікому передаватися [4, с. 16]. У цьому випадку мова йде про загальну правоздатність, що належить всім без винятку індивідуальним суб'єктам відповідних правовідносин. Говорячи ж про правоздатність державного виконавця, що входить до структури його адміністративно-правового статусу, варто розглядати не загальну, а спеціальну правоздатність. На думку таких фахівців із теорії держави й права, як А.М. Колодій і В. В. Копейчиков, спеціальна правоздатність – це здатність суб'єкта мати права й обов'язки, що виникають з факту перебування на певній посаді [5, с. 227–229]. Під час визначення особливостей адміністративно-правового статусу працівника ветеринарної міліції В.М. Василенко звертає увагу на те, що адміністративна правоздатність належить до правоздатності галузевої та становить собою передбачену адміністративно-правовими нормами здатність (можливість) особи мати суб'єктивні права й виконувати суб'єктивні обов'язки у сфері адміністративно-правових відносин. При цьому вчений підкреслює те, що спеціальна правоздатність – це здатність особи бути учасником правовідносин, що виникають у зв'язку з перебуванням її на певних посадах або належність особи до визначених категорій суб'єктів права (наприклад, працівники правоохоронних органів). Виникнення спеціальної правоздатності завжди вимагає виконання особливих умов [6, с. 593]. До того ж, досліджуючи організаційно-правові аспекти забезпечення прав і свобод громадян під час здійснення митних процедур, Л.М. Давиденко зазначає, що спеціальна правоздатність – це здатність мати специфічні процесуальні права й обов'язки, зумовлена специфічним станом окремих груп громадян, конкретними обставинами й умовами [7, с. 28]. Отже, спеціальна правоздатність державного виконавця як суб'єкта правовідносин, що пов'язані із оскарженням його рішень, дій і бездіяльності, означає, що він здатен мати спеціальні права й обов'язки у цій сфері суспільних відносин.

Говорячи про дієздатність, варто погодитися із О.С. Рождественською, яка під час дослідження загальнотеоретичних аспектів особливого суб'єкта інформаційних правовідносин звертає увагу на те, що існує безліч форм визначення дієздатності суб'єктів права, основаних на різних критеріях оцінки готовності особи до виконання тих чи інших правових функцій, видів діяльності. Сама ж дієздатність є нестабільною, незмінною якістю чи властивістю суб'єкта права подібно до правоздатності. Вона –

не константа, раз і назавжди встановлена стосовно особи. Дієздатність – це постійно змінюваний, що модифікується, складний, багатоеlementний і багат шаровий правовий стан особи, що виражається в її готовності до здійснення різних функцій суб'єкта права, окремих видів правової діяльності [8, с. 288]. У дослідженні, що присвячено визначенню особливостей суб'єктів права соціального забезпечення України, О.І. Кульчицька наголошує на тому, що спеціальна дієздатність виникає в осіб, які мають додатково спеціальні ознаки з моменту виникнення відповідної ознаки [9, с. 86]. Як цілком слушно відмічає О.О. Ресент під час дослідження питань теорії та практики права депутатської недоторканості, спеціальна дієздатність органічно пов'язана із загальною і є нормативно передбаченою здатністю й юридичною можливістю суб'єкта правовідносин своїми діями набувати спеціальних прав та обов'язків, здійснювати деякі державно-владні повноваження [10, с. 113]. Окремо хотілося б відмітити позицію З.С. Галавана, який, з'ясовуючи сутність й особливості правового регулювання праці слідчих органів внутрішніх справ як суб'єктів трудового права України, дійшов висновків стосовно того, що спеціальна дієздатність – це здатність своїми діями набувати та реалізовувати встановлені спеціальними трудовими нормами права й обов'язки спеціальним суб'єктом трудових правовідносин [11, с. 45]. Отже, як окремі складові спеціальної правосуб'єктності державного виконавця, що в свою чергу входить у склад його адміністративно-правового статусу, його право та дієздатність передбачають, що державний виконавець має й у повній мірі спроможний використовувати надані йому права й обов'язки у сфері здійснення функцій із здійснення владної діяльності (видання рішень, вчинення дій, допущення бездіяльності).

Окремо варто наголосити на тому, що службові правоздатність і дієздатність виникають одночасно зі вступом державного виконавця в службово-правові відносини, тобто з часу зарахування на посаду. Припинення служби є підставою повного припинення службової правосуб'єктності [3, с. 66]. Задля з'ясування умов набуття правосуб'єктності державним виконавцем потрібно визначити вимоги, що ставляться для такої категорії осіб. Так, з аналізу ст. 4 Закону України «Про державну виконавчу службу» від 24 березня 1999 року слідує, що державними виконавцями є: начальник відділу примусового виконання рішень; заступник начальника відділу примусового виконання рішень Департаменту державної виконавчої служби Міністерства юстиції України; головний державний виконавець, старший державний виконавець, державний виконавець відділу примусового виконання рішень Департаменту державної виконавчої служби Міністерства юстиції України; начальники відділів примусового виконання рішень управління державної виконавчої служби Головного управління юстиції Міністерства юстиції України в Автономній Республіці Крим, головних управлінь юстиції в областях, містах Києві та Севастополі, їх заступники; головні державні виконавці, старші державні виконавці, державні виконавці відділів примусового виконання рішень управлінь державної виконавчої служби Головного управління юстиції Міністерства юстиції України в Автономній Республіці Крим, головних управлінь юстиції в областях, містах Києві та Севастополі; заступник начальника районного, районного в місті, міського (міста обласного значення), міськрайонного управління юстиції – начальник відділу державної виконавчої служби; заступник начальника, головний державний виконавець, старший державний виконавець, державний виконавець районного, районного в місті, міського (міста обласного значення), міськрайонного відділу державної виконавчої служби відповідного управління юстиції [12]. Зазначимо, що залежно від посади, яку обіймає кожна із наведених вище в положеннях законодавства осіб, обсяг їх адміністративної правосуб'єктності відповідно буде відрізнятись. Але з урахуванням тематики обраного наукового дослідження для нас не є цікавими особливості адміністративно-правового статусу окремо взятого державного виконавця, так як усі вони без винятку ухвалюють рішення, вчиняють дії та допускають бездіяльність під час здійснення своїх завдань і функцій, що в подальшому може виступати як об'єкт оскарження. Інакше кажучи, для нас найбільший інтерес становить адміністративно-правовий статус, що може стосуватися всіх без винятку категорій державних виконавців.

Так, відповідно до ст. 6 Закону України «Про виконавчу службу» державні виконавці є державними службовцями [12]. Принципи, правові й організаційні засади забезпечення публічної, професійної, політично неупередженої, ефективної, орієнтованої на громадян державної служби, яка функціонує в інтересах держави та суспільства, а також порядок реалізації громадянами України права рівного доступу до державної служби, що базується на їхніх особистих якостях і досягненнях, визначено на рівні Закону України «Про державну службу» від 10 грудня 2015 року. Відповідно до ст. 1 вищенаведеного нормативно-правового акта державна служба – це публічна, професійна, політично неупереджена діяльність із практичного виконання завдань і функцій держави. При цьому державний службовець – це громадянин України, який обіймає посаду державної служби в органі державної влади, іншому державному органі, його апараті (секретаріаті), одержує заробітну плату за рахунок коштів державного бюджету та здійснює встановлені для цієї посади повноваження, безпосередньо пов'язані з виконанням завдань і функцій такого державного органу, а також дотримується принципів державної служби. У Главі 1 «Загальні умови вступу на державну службу» Розділу IV «Вступ на державну службу» зазначеного вище акта законодавства визначено право громадян на державну службу,

а також вимоги, що ставляться до осіб, які претендують на вступ до такої служби [11]. Отже, особа, яка претендує на зайняття посади державного виконавця має відповідати вимогам, що ставляться до державного службовця взагалі.

До того ж необхідною умовою набуття службової правосуб'єктності державним виконавцем є низка спеціальних законодавчо встановлених вимог. Зокрема, як слідує з аналізу ст. 6 Закону України «Про державну виконавчу службу», державним виконавцям видаються службові посвідчення єдиного зразка, який затверджується Міністерством юстиції України. Окрім цього, під час виконання службових обов'язків державний виконавець носить формений одяг, зразок якого затверджується Міністерством юстиції України [12]. Отже, можна стверджувати, що наділення державного виконавця адміністративною правосуб'єктністю відбувається зі вступом його на державну службу як такої службової особи, що передбачає видачу йому службового посвідчення. При цьому під час виконання своїх службових обов'язків державний виконавець, окрім службового посвідчення, носить формений одяг, що виступає спеціальними законодавчими вимогами до його правосуб'єктності.

Як ми зазначали вище, окремим елементом правосуб'єктності державного виконавця виступає його деліктоздатність. Як зауважують в юридичній енциклопедичній літературі, категорія «делікт» походить з латинської мови від слова «delictum» (провина, правопорушення) й у сучасному значенні означає будь-яке правопорушення, тобто вчинення дії, що суперечить закону [13, с. 89]; правопорушення, яке є підставою для виникнення позадоговірних (деліктних) зобов'язань із відшкодування шкоди [14, с. 148]. Звідси в загальнотеоретичному значенні деліктоздатність – це передбачена нормами права здатність суб'єкта відповідних правовідносин нести відповідальність за скоєні ним правопорушення [15, с. 32–33]. При цьому варто підтримати позицію О.М. Пастернака, який у своєму дослідженні, що присвячено визначенню особливостей суб'єктів правовідносин у сфері місцевого самоврядування в Україні, дійшов висновків стосовно того, що на відміну від правоздатності та дієздатності, які є обов'язковими елементами правосуб'єктності, деліктоздатність – факультативний елемент, оскільки: 1) потрібний для участі лише в деліктних правовідносинах; 2) притаманний не всім суб'єктам правовідносин. Деліктоздатність, наголосує вчений, – це можлива складова частина дієздатності суб'єктів права, оскільки вступ суб'єкта права до деліктних відносин відбувається внаслідок: 1) неналежного виконання обов'язків; 2) невиконання обов'язків; 3) порушення активними діями прав інших суб'єктів або правопорядку у відповідних правовідносинах [16, с. 48]. Отже, деліктоздатність державного виконавця, що входить до складу його дієздатності, пов'язана із такою категорією, як юридична відповідальність, яку в свою чергу можна розглядати як окремий елемент його компетенції.

Висновки. Таким чином, завдяки проведеному вище аналізу ми дійшли таких висновків. Адміністративно-правовий статус державного виконавця як суб'єкта видання рішень, вчинення дій і допущення бездіяльності, що підлягають оскарженню є закріпленою та деталізованою в нормах адміністративного права сукупністю елементів, що вказують на місце й призначення державного виконавця в системі суб'єктів правовідносин, що виникають під час оскарження зазначених актів у межах здійснення процедури виконавчого провадження. Важливим елементом адміністративно-правового статусу державного виконавця виступає його правосуб'єктність. У склад правосуб'єктності державного виконавця входить його право та дієздатність. При цьому в складі дієздатності державного виконавця варто розглядати його деліктоздатність. Варто підкреслити, що правосуб'єктність державного виконавця як суб'єкта ухвалення рішень, вчинення дій та допущення бездіяльності виступає і як окрема складова його адміністративно-правового статусу, і як умова, за якої він може бути наділений таким статусом.

Список використаних джерел:

1. Адміністративне право України. Загальна частина. Академічний курс : [підруч.] / за заг. ред. академіка НАПрН України О.М. Бандурки. – Х. : Золота миля, 2011. – 584 с.
2. Юридична енциклопедія : в 6 т. / за ред. Ю.С. Шемшученка. – К. : «Українська енциклопедія» ім. М.П. Бажана, 1998–2004. – Т. 5 : П – С. – 2003. – 736 с.
3. Авторгов А.М. Адміністративно-правовий статус державного виконавця : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Андрій Миколайович Авторгов. – К., 2008. – 211 с.
4. Шаренко М.С. Правовий статус платника податку на додану вартість в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Максим Сергійович Шаренко. – Х., 2010. – 190 с.
5. Колодій А.М. Теорія держави, і права : [навч. посіб.] / [А.М. Колодій, В.В. Копейчиков, С.Л. Лисенков та ін.]; за заг. ред. С.Л. Лисенкова, В.В. Копейчикова. – К. : Юрінком Інтер, 2003. – 368 с.
6. Марченко М.Н. Теорія государства и права : [учебник] / М.Н. Марченко. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : ТК Вебли, Изд-во Проспект, 2003. – 640 с.
7. Давиденко Л.М. Забезпечення прав і свобод громадян при здійсненні митних процедур (організаційно-правові аспекти) : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і

процес; фінансове право; інформаційне право» / Леонід Миколайович Давиденко. – Дніпропетровськ, 2007. – 196 с.

8. Архипов С.И. Субъект права (теоретическое исследование) : дис. ... д-ра юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теория и история права и государства; история правовых учений» / Сергей Иванович Архипов. – Екатеринбург, 2005. – 522 с.

9. Кульчицька О.І. Суб'єкти права соціального забезпечення України : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.05 «Трудове право; право соціального забезпечення» / Олена Іванівна Кульчицька. – Львів, 2007. – 188 с.

10. Реєнт О.О. Право депутатської недоторканності (питання теорії та практики) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02 «Конституційне право; муніципальне право» / Олена Олександрівна Реєнт. – К., 2009. – 213 с.

11. Галаван З.С. Особливості правового регулювання праці слідчих ОВС як суб'єктів трудового права України : дис. ... канд. наук : спец. 12.00.05 «Трудове право; право соціального забезпечення» / Зіновій Степанович Галаван. – Х., 2009. – 200 с.

12. Про державну виконавчу службу : Закон України від 24 березня 1999 р. № 202/98-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 36–37. – Ст. 243.

13. Зайчук О.В. Сучасна правова енциклопедія / [О.В. Зайчук, О.Л. Копиленко, В.С. Ковальський та ін.]; за заг. ред. О.В. Зайчука ; Ін-т законодавства Верховної Ради України. – 2-ге вид., перероб. і допов. – К. : Юрінком Інтер, 2013. – 408 с.

14. Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. Ю.С. Шемшученка. – К. : Юрид. думка, 2007. – 992 с.

15. Чернецька О.В. Конституційно-правовий статус депутатів місцевих рад в Україні : дис. ... канд. наук : спец. 12.00.02 «Конституційне право; муніципальне право» / Олена Василівна Чернецька. – К., 2006. – 190 с.

16. Пастернак О.М. Суб'єкти правових відносин у сфері місцевого самоврядування в Україні : дис. ... канд. наук : спец. 12.00.02 «Конституційне право; муніципальне право» / Олена Миколаївна Пастернак. – К., 2006. – 240 с.

УДК 342.92

ПИТЕЛЬ Ю.М.

ДИРЕКТОР НАЦІОНАЛЬНОГО АНТИКОРУПЦІЙНОГО БЮРО УКРАЇНИ ЯК СУБ'ЄКТ БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ

У статті розглядається один із суб'єктів боротьби з корупцією, а саме – директор Національного антикорупційного бюро, визначається його місце в структурі бюро, досліджуються повноваження та права, розглядаються вимоги до кандидата на посаду, порядок його призначення та звільнення з посади.

Ключові слова: корупція, антикорупційна політика, корупційне правопорушення, заходи боротьби з корупцією, кризові явища, службові особи, неправомірна вигода.

В статье рассматривается один из субъектов борьбы с коррупцией, а именно – директор Национального антикоррупционного бюро, определяется его место в структуре бюро, исследуются полномочия и права, рассматриваются требования к кандидату на должность, порядок его назначения и освобождения от должности.

Ключевые слова: коррупция, антикоррупционная политика, коррупционное правонарушение, меры борьбы с коррупцией, кризисные явления, должностные лица, неправомерная выгода.

© ПИТЕЛЬ Ю.М. – ад'юнкт кафедри адміністративного права та процесу (Національна академія внутрішніх справ)